

SHAKESPEARE'İN MACBETH ESERİNDE BANQUO KARAKTERİ ÜZERİNE ON BANQUO IN SHAKESPEARE'S MACBETH

Dilek YİĞİT¹

Makale Bilgisi
<i>Gönderildiği tarih:</i> 03.01.2022
<i>Kabul edildiği tarih:</i> 28.01.2022
<i>Yaymlandığı tarih:</i> 30.01.2022
Article Info
<i>Date submitted:</i> 03.01.2022
<i>Date accepted:</i> 28.01.2022
<i>Date published:</i> 30.01.2022

Öz

Shakespeare'in Macbeth adlı eseri Macbeth'in İskoçya'da tahtı gasp edişini, ülkeyi zorbaca yönetmesini ve nihayetinde tahtın meşru varisi Malcolm tarafından indirilişini anlatır; Macbeth bir İskoç hikyesidir. İskoçya'nın Kralı VI. James'in 1603 yılında İngiltere tahtına I. James olarak çıkmasından sonra kaleme alınan ve Shakespeare'in tahta bir İskoç kralın oturmasını önemseydiğini gösteren bu eser, Banquo karakteri üzerinden VI./I. James'in mensubu olduğu Stuart hanedanlığına, cadılar üzerinden ise James'in inanç ve düşüncelerine yapılan atıfları içerir. Bu nedenle Macbeth Shakespeare'in VI./I. James'e ithafı olarak nitelendirilmektedir. Krala ithaf niteliğindeki Macbeth'de Banquo karakteri Shakespeare'in VI./I. James'i memnun etme çabasının ürünü olarak görülüyor olsa da, Banquo iki farklı şekilde okunabilir ve her bir okuma karşımıza farklı bir Banquo karakteri çıkarır. Bu yazının amacı farklı okumalar ışığında Banquo karakterini analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: *Shakespeare, Kral VI./I. James, Macbeth, Banquo*

Abstract

Shakespeare's Macbeth chronicles Macbeth's seizing of power, his tyrannical rule, and his downfall. Macbeth is a Scottish play. Macbeth which was written after Scottish King James VI ascended the throne of England in 1603 as James I points out that the arrival of the new monarch was not inconsequential for Shakespeare. The play has references to King James' ancestors through Banquo and his beliefs and obsession through the witches' role in the play. That is why Macbeth can be described as a compliment to King James. Whereas the character of Banquo is thought as a way of pleasing the King, Banquo can be read in two different ways, and each reading reveals a different Banquo character. This article aims to throw light on Banquo through two different readings.

Key Words: *Shakespeare, King James VI and I, Macbeth, Banquo*

1. Giriş

İskoçya'nın Kralı VI. James'in İngiltere tahtına I. James olarak çıktığı 1603 yılı İskoçya'nın ve İngiltere'nin taçlarını birleştirirken, her iki ülkenin resmen birleşeceği sürecin başlangıcı olması açısından dönüm noktasıdır. VI. James'in İngiltere tahtına çıkışı İskoçlar açısından gurur kaynağı olurken, İngilizler için ise, İskoçya ile yüzyıllardır savaş ve çatışma içinde olmalarına rağmen, kabul edilemez bir gelişme olmamıştır (Wormald 187-209); bilakis James'in tahta çıkışı büyük bir çışkuyla karşılansa da (Richards 519), İngiltere'de veraset sorununun barışçıl çözümü anlamı taşıması ve Protestan reformasyon sürecinin devamının garantisi olması açısından, üstelik kralın evli ve çocuklu

¹ Doç. Dr. Hazine ve Maliye Bakanlığı, ORCID 0000-0003-3132-6110

olması da ileride veraset krizi riskini bertaraf etmesi nedeniyle genel bir memnuniyet ile karşılanmıştır. Katoliklerin tamamının, 1605 yılındaki Barut komplosunun göstermiş olduğu gibi, Protestan James'in İngiltere tahtına çıkışından memnun olduğu ileri sürülemese de, bir kısmının James'e, Kraliçe I. Elizabeth'in onayı ile idam edilen annesi Kraliçe Mary Stuart'ın Katolik olmasından dolayı sempati duymuş olması muhtemeldir; hatta Katolik bir kraliçenin oğlu sıfatıyla James'in İngiltere'deki Katolıklara karşı baskıcı bir politika uygulamayacağı yönünde beklenti de hasıl olmuştur. Diğer taraftan James'in İskoçya'da siyasi ve dini meseleleri çözme konusunda edindiği tecrübelerin İngiltere için de faydalı olabileceği yönündeki öngörülere, James'in tahta çıkışının İngiltere ve İskoçya arasındaki düşmanlığa son vereceği ve kalıcı barışı getireceği beklentisi eklenmiştir. Zaten James de İngiltere ve İskoçya'yı resmen birleştirerek Britanya krallığı oluşturmak amacıyla her iki ülkenin parlamentolarını ikna etmeye çalışmış (Richards 514) ve kendisine İngiltere ve İskoçya kralı değil de Büyük Britanya kralı denilmesini tercih etmiştir.

James'in tahta çıkışı İngiltere'de hükümlerliliği Tudor hanedanlığından Stuart hanedanlığına geçirmiştir. İskoç olmasına rağmen James'in İngiltere kralı olarak taç giyebilmesinin nedeni İngiltere'de taht üzerindeki hakkın soy ile meşrulaşmasıdır; James Tudor hanedanlığının kurucusu VII. Henry'in soyundan gelmektedir.

Shakespeare Macbeth² bu genel memnuniyet ortamında kaleme almıştır; konusu gasp, ihanet ve taht mücadelesi olan eserin baş karakteri Macbeth'dir. Macbeth İskoç beyi iken, cadıların gelecekte kral olacağı yönündeki kehanetinin etkisiyle Kral Duncan'ı öldürerek tahtı gasp eder, ancak tahtını güvende hissetmemesine bağlı olarak İskoçya'yı zorbaca yönetir, nihayetinde İngiltere'nin de desteğini arkasına alan tahtın meşru varisi Malcolm ve destekçileri tarafından gasp ettiği tahtan indirilir. Macbeth bir İskoç hikayesidir, karakterleri İskoç'tur; olaylar İskoçya'da geçer. Bu İskoç hikayesi Shakespeare'in İngiltere tahtında bir İskoç kralın oturuyor olmasını önemseydiğini göstermektedir. Ayrıca VI./I. James'in tiyatroya olan ilgisi nedeniyle önde gelen tiyatro şirketlerini himayesine alması ve bunlardan biri olan *Lord Chamberlain's Men* (adı *King's Men* olarak değiştirilecektir) şirketinin ortakları arasında Shakespeare'in bulunması (Wortham 98) yazarın VI./I. James'e sempati duymasına neden olmuş olmalıdır; zira bu himaye tiyatro şirketine yerel otoritelerin kısıtlayıcı düzenlemelerinden muafiyet sağlamaktadır. Söz konusu muafiyetin karşılığı olarak Shakespeare'den oyunları aracılığıyla kralı övmesi, kralın inanç ve fikirlerini geniş kitlelere aktarması beklenmiş olabilir mi? Bu sorunun yanıtı bilinemez ama Shakespeare Macbeth'i yazarak hem krala ithafta bulunmuştur hem de "cadı avcısı" kralın cadılık üzerine görüşlerini geniş kitlelere aktarmıştır. Shakespeare bunu eserdeki Banquo karakteri üzerinden mi yapmıştır? Banquo'nun Kral VI./I.

² Bu makalede kullanılan Macbeth yayınları: William Shakespeare (2005). *Macbeth*, Great Britain:Wordsworth Classics ve William Shakespeare (2019). *Macbeth*, İstanbul: Remzi Kitapevi

James'in atası olduğuna, bir başka deyişle Stuart hanedanlığının kökeninin Banquo'ya dayandığına, hatta James'in İngiltere tahtı üzerindeki meşru hakkının kaynağının VII. Henry'nin kızı Margaret Tudor kadar Banquo olduğuna inanılıyor olması (Parsons 394-408), Shakespeare'i Banquo karakteri üzerinden James'i memnun etmeye yönlendirmiş olmalıdır. Oysa Banquo karakteri iki farklı şekilde okunabilir ve her bir okuma karşımıza farklı bir Banquo çıkarır. Dolayısıyla VI./I. James'in Banquo karakterini nasıl okumayı tercih ettiğini bilmediğimizden, James'in bu karakterden memnun olup olmadığını da bilemeyiz. Çünkü birinci okuma karşımıza VI./I. James'i memnun edecek bir karakter çıkarırken, ikinci okuma James'i hoşnut etmeyecek bir karakter çıkarmaktadır.

2. Banquo: Birinci Okuma

Shakespeare'in Macbeth'i kaleme alırken 1040-1057 yılları arasında İskoçya'da hüküm süren Kral Macbeth'den esinlendiği yönünde görüşler bulunsa da, Shakespeare'in Macbeth karakterini oluştururken Kral Macbeth'in sadece ismini aldığı açıktır. Çünkü eserdeki Macbeth'in tahta çıkışı, İskoçya'yı yönetişi ve tahttan indirilişi ile İskoçya'yı yönetmiş olan Kral Macbeth'in bilindiği kadarıyla gerçek hikayesi tamamen farklıdır. İskoç Kral Macbeth ile Shakespeare'in Macbeth'i arasındaki farklar, Shakespeare'nin Kral Macbeth'in gerçek öyküsünü aktarmak gibi bir amaç gütmeyeceğini açıkça göstermektedir. Eserde İskoçya tahtını gasp eden, ülkede düzeni bozan, liderlik vasfı bulunmayan kötü kral Macbeth karakterinin (Berger Jr. 1; Firkins 423) VI./I. James'i hoşnut edecek bir karakter olmadığı da açık olduğundan, Shakespeare'in amacının Macbeth karakteri üzerinden James'i memnun etmek olmadığı tartışma götürmez. Shakespeare'in VI./I. James'i hoşnut etme çabası Macbeth karakteri değil Banquo³ karakteri üzerinden kendini göstermektedir, Shakespeare'in bu yöndeki tercihinin nedeni ise Stuart hanedanlığının Banquo'ya dayandığı yönündeki Stuart mitinin varlığıdır.

Macbeth'de olay kurgusu İskoç beyi Macbeth'in üç cadı ile karşılaşması ile başlar; Macbeth cadılar ile karşılaştığında yalnız değildir, yanında Banquo vardır. Cadıların Macbeth'e önce Cawdor beyi sonra kral olacağını söylemesine şahitlik eden Banquo cadılardan kendisi hakkında da kehanette bulunmalarını ister; "*Hangi tane büyüyecek, hangisi kalacak, bana da söyleyin o zaman der*" ve aldığı yanıt "*Çocukların kral olacak, ama sen değil*" şeklinde olur. Banquo cadıların bu kehanetine öyle inanmaktadır ki, tahtı gasp ettikten sonra Macbeth'e

"Hepsine kavuştun şimdi;

Kral, Cawdor, Glamis, hepsine;

Tıpkı cadıların dediği gibi. Sanırım

³ Shakespeare'in eserleri yazarken başvurduğu Holinshed Kronikleri'ne göre Banquo (Banquho) Macbeth'in yanında Kral Duncan'a karşı savaşmış bir soyludur (Fendt 394).

*İğrenç bir oyun oynadın bu uğurda.
Ama yine onların dediğine bakılırsa,
Bu ikmal senin çocuklarına kalmayacak.
Pek çok kralın kökü ve babası
Ben olacağım senin yerine.
Eğer cadıların sözlerinde doğruluk payı varsa Macbeth,
-ki senin durumunda bu öyle çıktı-
Kehanetleri niye bende tutmasın
Benim umutlarım da niye gerçek olmasın?*

diyerek, adeta meydan okumaktadır. Banquo cadıların varlığına ve kehanetlerine inanmıyor olsa idi ne cadılardan kendisi hakkında kehanet isterdi, ne de kehanet uyarınca çocuklarının kral olacağı beklentisine girerek bu sözleri sarf ederdi.

Ayrıca Banquo'nun ağzından dökülen “*Ne! Şeytanın sözü doğru çıkıyor galiba!*” sözü ve cadılar hakkında “*karanlığın temsilcileri*” nitelendirmesi cadılığı şeytanlaştıran Hıristiyan yaklaşımını yansıtmaktadır. Banquo burada adeta VI./I. James'in sözcülüğünü yapmaktadır; zira VI./I. James cadılara, cadıların faaliyetlerinin sonuç ürettiğine inanan, başına gelen talihsizlikleri cadıların faaliyetlerine bağlayan, cadılığı sapkınlık olarak gören, cadı avı yürüten ve hatta bir monark tarafından cadılık üzerine kaleme alınmış tek eser olan *Daemonologie*'e imza atmış olan bir kraldır. Bu açıdan cadılara ve kehanetlerine inanan Banquo VI./I. James'in hoşuna gidecek bir karakterdir.

Kendisine önce Cawdor beyi, sonra kral olacağı söylenen Macbeth de, kendisine çocuklarının kral olacağı söylenen Banquo da cadıların kehanetlerine inanmıştır; ancak Macbeth ve Banquo'yu bu noktada birbirinden ayıran gerçekleşeceğine inandıkları kehanetlere karşı verdikleri tepkidir. Macbeth cadıların kehanetinin hemen ardından Cawdor beyi olmuştur ama kral olacağı yönündeki kehaneti gerçekleştirmek adına bizzat eyleme geçmeye karar vermiş, şatosuna davet ettiği Kral Duncan'ı öldürmüş ve tahtını gasp etmiştir. Macbeth'in bu tepkisi kendi ifadesiyle “*kadere yardımcı olmaktır.*” Kısaca Macbeth ya doğrudan cadıların etkisiyle ya da cadıların Macbeth'in zaten mevcut şeytani tutkularının ve arzularının dışı vurumunu sağlamasıyla kötülüğü tercih etmiştir. Banquo ise cadıların kehanetlerini bizzat gerçekleştirme, yani çocuklarının kral olmasını sağlama yönünde hiç bir girişimde bulunmamıştır; Banquo kötülüğe karşı direnebilmiştir; O zaten Kral Duncan'a bağlı bir soyludur; Kral Duncan'ın “*Ben şimdi seni bir tohum gibi ekıyorum; büyüyüp boy atman için de elimden geleni yapacağım Soylu Banquo*” sözlerine karşılık Banquo'nun verdiği “*Eğer büyüyüp boy atarsam, üriin de sizin olacak*” yanıtı Duncan'a duyduğu sadakatin göstergesidir. Banquo burada iyiliği temsil etmektedir.

Eserde Banquo'nun Kral Duncan'a karşı sadakat duyup duymadığına dair Macbeth'in fikrini yansıtan bir ipucu yoktur ama Kral Duncan Macbeth'in şatosunda konuk iken, Macbeth ile Banquo arasında geçen diyalog Macbeth'in tahtı gasp etmeye yönelik hain planını gerçekleştirmek için Banquo'dan yardım istediğine işaret etmektedir. Bu sahnede Cawdor beyi olmasına atıf yapan Banquo Macbeth'e “*dün gece rüyamda o üç cadıyı gördüm. Oldukça doğru çıktı senin hakkında söyledikler*” der; Macbeth'in ilk tepkisi biraz umursamaz gibidir; çünkü şöyle der:

“Bilmem, bu sözleri düşünmedim.

Ama vakit bulursak,

Bir gün bir araya gelelim de

Bu konuda konuşalım bence.”

Macbeth'in “*bu sözleri düşünmedim*” demesi Banquo'nun kendinden şüphelenmesini önlemeye yönelik olabilir; zira Macbeth cadıların kehanetlerinden etkilenmiştir ve Banquo'nun bunun farkında olduğunu düşünüyor olmalıdır (Henneberger 18-22). Banquo'nun “*ne zaman istersen*” demesine karşılık Macbeth'in

“Zamanı geldiğinde beni desteklersen

Bu işin onurundan sana da düşer”

şeklindeki yanıtı cadıların kehanetini sözde umursamaz tavrının kehaneti bizzat gerçekleştirmeye yönelik hain planını açığa vurmaya dönüştüğünü göstermektedir.

Banquo'nun yanıtı ise

“Onur kazanayım derken, onurumdan olmayayım;

Vicdanım temiz, sadakat duygum lekesiz kalsın da,

Önerilerine her zaman açığım”

olmuştur.

Burada Macbeth'in tahtı gasp etmeye yönelik planına destek olmaktan kaçınan Banquo'nun, Kral Duncan'ın öldürülmesi karşısında aşağıdaki sözleri sarf etmesi de Banquo'nun meşru monarka bağlı bir soylu olduğuna işaret etmektedir.

“Bu kanlı cinayeti konuşalım

Nedenlerini araştıralım.

İçimizdeki korkular ve şüpheler

Hepimizi titretiyor. Ben Yüce Tanrı'ya sığındım

Ve oradan aldığım güçle

Bu alçakça ihanetin ardındaki

Karanlık amaçlara karşı çarpışmaya hazırım.”

Eserin ilerleyen bölümlerinde Banquo Macbeth'in suç ortağı olmadığından değil ama cadıların kehaneti uyarınca çocuklarının kral olacak olmasından dolayı Macbeth'in hedefi haline gelecektir. Macbeth, Cawdor beyi olduğunda, yani cadıların kehanetlerinin gerçekleşeceğinin ilk işaretini aldığı anda Banquo'ya döner ve “*Senin çocukların da kral olur mu sence? Çünkü bana Cawdor beyliğini yakıştıranlar, onların geleceğinde de bunu görmüşlerdi*” der. Kral olduğunda da

“Banquo'nun soyu için kirletmişim kafamın içini,

Aziz Duncan'ı onlar için katletmişim;

Sırf onlar için bozmuşum huzurumu,” ve “*Ah, canım karım, kafamın içi akrep kaynıyor! Biliyorsun, Banquo ile oğlu Fleance yaşıyor*” diye yakını. Macbeth cadıların Banquo'nun çocuklarının kral olacağı kehanetini takıntı haline getirmiştir. Hatta Macbeth'in cadıların kendisinin kral olacağı kehanetinden çok, Banquo'nun çocuklarının kral olacağı kehanetiyle ilgilendiği yönündeki yorumlar, Macbeth'in sadece tahta çıkmayı değil, bir hanedanlığın kurucusu olmayı istediğine dikkat çekmektedir (Byles 153). Bu istek Macbeth'in Leydi Macbeth'e “*oğlan çocuk doğur sen sadece! Senin gibi yaman birine erkek doğurmak yaraşır!*” demesinde ifade bulmaktadır. Macbeth açısından bakılırsa, Banquo'nun çocuklarının kral olması, kendi kral olsa bile bir hanedanlık kuramayacak olması demektir. Neticede Macbeth Banquo'yu düşman olarak görmektedir. Banquo'yu “*Benim de düşmanım. Hem de öyle can düşmanım ki?*” şeklinde nitelendiren Macbeth, diğer taraftan Banquo'ya zımnen de olsa övgüler düzmektedir.

“ Bu Banquo çok korkutuyor bizi.

Adamdaki kral tavrı ve egemenlik ifadesi

İnsanı ürkütüyor. Çok cüretli biri;

Ayrıca, o gözüpek kişiliği yanında,

Akl da cesaretine yön veriyor

Ve kendini korumasını sağlıyor.

Şu anda beni korkutan tek kişi o.

Onun yanında kendimi tutuk hissediyorum”

Macbeth düşmanı olarak görse de Banquo'ya yönelik bu övgü niteliğindeki sözlere ilaveten onun cennete gidecek biri olduğunu da, Banquo'nun peşine katilleri taktıktan sonraki

“Bu iş de bu kadar. Eh Banquo,

Rubun sonunda cennete gidecekse,

Bu gece oraya varır herhalde

sözleriyle ifade etmektedir. Üstelik böylelikle kendisi ve Banquo arasındaki bir farka da dikkat çekmiş olmaktadır; Duncan'a yönelik hain planının “*öteki dünyayı tehlikeye atmak*” olduğunu düşünen Macbeth'e göre Banquo cennete gidecektir ama kendisi Duncan tarafından sonsuza dek

lanetlenmiştir. Bu noktada Banquo'nun Shakespeare tarafından "ahlaki bütünlüğünü yitirmiş" Macbeth karakterine (Whitaker,1965:307) tamamen zıt "ahlaki bir norm" (Fendt 388), "etik bir figür" (Ribner 152) olarak sunulmakla olduğu yönündeki görüşlerin altını çizmek gerekir. Eserde Macbeth'in ağzından Banquo için dökülen sözler ve Banquo'nun bir "etik figür" olarak gösterilmesi, VI./I. James'in atası olan Banquo'nun "Shakespeare sunumu" olduğundan, burada Shakespeare'in James'in soyuna iltifatta bulunduğu açıktır.

Cadıların kendisine dair kehanetlerinin gerçekleştiğini gören Macbeth'in, cadıların Banquo hakkındaki kehanetinin de gerçekleşeceğine inanması okuyucu ve seyirci için şaşırtıcı bir durum olmamalıdır. Macbeth tahtını güvende hissetmek ve Banquo'nun soyundan gelenlerin kral olmasını önlemek için kurduğu plan neticesinde Banquo'yu ortadan kaldırır; ancak Banquo'nun oğlu Fleance kaçmayı başarır. Fleance'in kaçtığını öğrenen Macbeth "O zaman benim illetim de geri geldi?" diyerek üzüntüsünü dile getirir. Fleance'in kaçıışı Banquo'nun çocuklarının, yani VI./I. James'in atalarının kral olacağı kehanetinin gerçekleşecek olması demektir ki, bunun farkındalığı ve korkusu altında Macbeth düzenlediği şölende Banquo'nun hayaletini görür; Banquo'nun hayaleti gelip Macbeth'in yerine oturur ve Macbeth tuhaf davranışlar sergilemeye başlar. Bu tuhaflik karşısında, Macbeth'in Banquo'yu öldürttüğünü ve şimdi de onun hayaletini gördüğünü bilmeyen Leydi Macbeth (Cartelli 392) "Ama bütün neşemizi kaçırdın; acayip tavırla güzel şölenimizi bozdun" diyecektir. Macbeth'in düzenlediği şölende eski Kral Duncan'ın hayaletini değil de Banquo'nun hayaletini görmesi aslında önemli bir ayrıntıdır; çünkü bu ayrıntı Shakespeare'in James'i hoşnut etme çabasına işaret etmektedir. Diğer taraftan Banquo'nun hayaletinin Macbeth'in vicdanını simgelediği yönünde yorumlar da mevcuttur (Fendt 388); Banquo'nun hayaletinin Macbeth'in vicdanını temsil ediyor olması eserde Banquo'nun "ahlaki bir norm" olarak sunulmakta olduğu yönündeki görüşleri destekler niteliktedir. Ayrıca Banquo'nun hayaletinin şölene katılması, Banquo soyunun devam edeceğinin, bu soyun bir hanedanlık kuracağının ifadesi olarak okunabilir (Barron 140). Üstelik Banquo'nun hayaletinin şölende Macbeth'in yerine oturmasının sembolik bir anlamı da olabilir; zira şölenin başında Macbeth "herkes mevkiini biliyor; ona göre oturun" demiştir ve hayaletin kralın yerine oturması bir hanedanlığın kaynağının Banquo olacağına işaret eder gibidir.

Fleance'in kaçmasıyla Banquo'nun soyunun kral olacağına yönelik kehanetin gerçekleşecek olmasından korkan Macbeth cadılara başvurur. "Ama tek bir şey bilmek istiyorum, hem de yürekten, Sanatın yeterliyse eğer söyle bana. Banquo'nun soyundan kimse bu krallıkta hüküm sürecek mi?" diye sorar ve aldığı yanıt "Yeter, başka şey sorma!" olur. Macbeth burada kaynayan cadı kazanının üzerinde Banquo'nun hayaletini ve sekiz kral görüntüsünü görür.

"Sen Banquo'ya fazla benziyorsun. Dön yerine!

Başındaki taç göz bebeklerimi yakıyor.

*Senin saçın da, altın renkli taçın altında,
Tıpkı senden öncekinin saçı gibi.
Üçüncü de aynı birinci!
Siz cadılar, pis acuzeler!
Bunu niye gösteriyorsunuz bana?
Bu da dördüncü! Gözlerim acıyor!
Bu geçit alayı kıyamete kadar uzayacak galiba!
İşte bir tane daha! Bu da yedinci mi?
Bakmıyorum artık; ama işte sekizincisi;
Elindeki aynada daha bir sürü görünüyor.
Birinin ellerinde iki küre, üç de asa var
Korkunç bir görünüm bu!
Üstelik de doğru olmalı; kanlı suratıyla Banquo
Bana gülüyor ve 'Benim soyum' diyor.*

şeklinde seslenen Macbeth'in gördükleri Banquo'nun "benim soyum" dediği Stuart hanedanlığının krallarıdır; "İşte sekizincisi" dediği ve elinde iki küre ve üç asa tutan Kral VI./I. James'dir. James Stuart hanedanlığının dokuzuncu monarkı ve sekizinci kralıdır; elinde tuttuğu iki kürenin İngiltere ve İskoçya'yı, üç asanın ise İngiltere, İskoçya ve İrlanda'yı ya da Galler'i temsil ettiği düşünülmektedir (Lyle 516-519). Bu sahnede Shakespeare sadece Stuart hanedanlığına değil, bizzat VI./I. James'e yer vermiştir ve bu durum James'i kesinlikle memnun etmiş olmalıdır.

3. Banquo: İkinci Okuma

Banquo üzerinde yapılan birinci okuma karşımıza VI./I. James'i memnun edecek bir Banquo karakteri çıkarmaktadır. Ancak eser bize Banquo'yu daha farklı şekilde okumamızı sağlayacak nedenler de sunmaktadır. Birinci okumadan farklı bu ikinci okuma Kral VI./I. James'i hiç de hoşnut etmeyecek bir Banquo karakteri sunmaktadır.

Macbeth ve Banquo cadılar ile karşılaştıklarında Banquo cadılardan kendisi hakkında da kehanette bulunmalarını istemeden önce cadılara "Doğru söyleyin, hayali yaratıklar mısınız, Yoksa görüldüğünüz gibi insan mı?" diye sormuş; "ne lütuf istiyorum sizden, ne de korkuyorum nefretinizden" demiş; cadılar yok olduğunda "Suda nasıl kabarık olur ve yok olursa, bunlar da toprağın kabaracağıydı herhalde" yorumunda bulunmuştur. Banquo gördüklerini ciddiye almayan bir tavır sergilemektedir. Sonrasında da Macbeth'e "Bu sözünü ettiğimiz şeyler gerçekten burda mıydı?" sorusunu yöneltmiştir; bu soru Banquo'nun gördüklerinden emin olmadığını, bunların hayal ürünü olabileceğini düşündüğünü göstermektedir. Kısaca Banquo cadıların varlığı konusunda şüphelidir (Nagarajan 371-376;

Henneberger 18-22; Reid 22). Üstelik Banquo'nun aşağıdaki sözleri cadıların varlığına inanıyor olsa bile her kehanetin doğru çıkmayacağını düşündüğüne işaret etmektedir.

*“Tuhaf. Ama bazen, karanlığın temsilcileri
Aklımızı çelip bizi kötülüğe yöneltmek için,
Baştan bir iki şeyi doğru söyler,
Güvenimizi kazandıktan sonra,
İş can alıcı noktaya geldiğinde,
Oyuna getiriverirler bizi.”*

Burada karşımıza cadıların varlığı ve kehanetlerinin gerçekleşmesi konusunda şüpheli bir Banquo karakteri çıkmaktadır; bu şüpheli karakter cadılara ve faaliyetlerinin sonuç ürettiğine inanan ve cadıların gerçekten mevcut olduğuna halkını inandırmak için *Daemonologi*'e kaleme alan VI./I. James'in cadılık konusundaki inanç ve düşüncelerini yansıtmamaktadır; dolayısıyla James'in hoşuna gitmemiş olmalıdır.

Banquo Macbeth'in sessiz suç ortağıdır; öncelikle cadılarla karşılaşmalarını ve cadıların kendileri hakkındaki kehanetlerini kimseyle paylaşmamıştır; sessiz kalmıştır. Macbeth'e rüyasında üç cadıyı gördüğünü söylemesinden sonra Macbeth'in *“Bir gün bir araya gelelim de, bu konuyu konuşalım bence”* demesine *“Ne zaman istersen yanıtım vermişim”*; yani Banquo Macbeth'in cadıların kehanetleri üzerine yaptığı planları dinlemeye hazır ve istekli görünmüştür. Zamanı geldiğinde kendisini desteklerse ödüllendirileceğini ima eden Macbeth'e *“Vicdanım temiz, sadakat duygum lekесiz kalsın da”* demiş ama müteakip *“Önerilerine her zaman açığım”* eklemesi yapmıştır; böylelikle Macbeth'e gerekirse yardımcı olabileceği mesajı veren Banquo bu sohbetten de kimseye bahsetmemiştir. Üstelik Banquo'nun Macbeth'i hain planından döndürecek, ona engel olacak bir çabası da olmamıştır. Kral Duncan öldürüldüğünde *“Bu alçakça ihanetin ardındaki karanlık amaçlara karşı çarpışmaya hazırım”* dese de, sorumlunun Macbeth olduğunu tahmin edebilecek konumda olan Banquo hiç bir eyleme geçmemiştir. Banquo Kral Duncan'ın “gerçek arkadaşı” değildir; aslında O Macbeth'in de “gerçek arkadaşı” olmamıştır (Fendt 394).

Cadılarla karşılaşmalarından, cadıların kehanetlerinden ve Macbeth'in Kral Duncan'a karşı hain plan yapma ihtimalinden kimseye bahsetmeyen, üstelik Kral Duncan öldürüldüğünde sessiz kalan Banquo, Macbeth'in sessiz suç ortağı sıfatıyla, tahtında meşru bir kral olarak oturan VI./I. James'i rahatsız edecek niteliktedir. Üstelik Macbeth tahtı gasp ettikten sonra düzenlediği şölene kendisini davet ettiğinde, Banquo'nun

*“Majestelerinin arzusu benim için emirdir.
Sizce, asla çözülmeyen bir bağla bağlıyım
Ve her zaman hizmetinizdeyim”*

sözleri, tahtı gasp etmiş birine gösterilen sadakat anlamı taşımaktadır. VI./I. James'in mensubu olduğu Stuart hanedanlığının İskoçya'da taçın güç kullanılarak el değiştirdiği döneme son vermekle ve tahtın en büyük erkek çocuğa geçmesini ifade eden *primogeniture* uygulamasını yerleştirmekle gurur duyduğu bilindiğinden (Wortham 111), tahtı gasp eden bir isme gösterilen sadakat, üstelik bu sadakati gösteren Stuart hanedanlığının soyunun dayandığı isim ise, VI./I. James'i kesinlikle memnun etmemiştir.

Banquo, tıpkı Macbeth gibi cadıların çocuklarının kral olacağı yönündeki kehanetini gerçekleştirmek için eyleme geçme isteği duymuştur. Bu istek Kral Duncan ile birlikte Macbeth'in şatosunda konuk iken oğlu Fleance'e söylediği aşağıdaki sözlerde ifadesini bulmaktadır.

*“Al şu kılıcı. Gökyüzünde tasarruf var.
Bütün mumları söndürmüşler. Şunu da al.
Göz kapaklarım kurşun gibi,
Ama uyumak da istemiyorum. Yarabbi,
Rüyamda kötü düşüncelerden esirge beni.”*

Banquo kılıcı oğluna vermek istemektedir; zira kılıç yanında olduğu müddetçe çocuklarının kral olabilmesi adına Kral Duncan'a zarar vermekten korkmaktadır (Henneberger 18). Macbeth'in hain planına engel olmamasının nedeni de cadıların kehanetleri uyarınca kendi çocuklarından önce Macbeth'in kral olması gerektiğini bilmesidir; Banquo içten içe taht yolunun kendi çocuklarına açılması için Macbeth'in tahtı gasp etmesini istemektedir. Burada Banquo'nun “ahlaki bir norm,” “etik bir figür” olarak sunulmadığı açıktır.

Banquo üzerine yapılan bu ikinci okuma karşımıza cadıların mevcudiyeti ve kehanetlerinin gerçekleşmesi konusunda şüpheli, meşru bir krala sadık olmayan, bir taht gaspçısının sessiz suç ortağı, meşru olmayan bir krala sadakat gösteren Banquo karakteri çıkarmaktadır. Böylesine bir Banquo karakterinin tahtında oturan meşru bir kralı hoşnut edecek hiçbir yönü bulunmamaktadır. Kral VI./I. James Banquo karakterini bu şekilde okuduysa, kesinlikle bu karakterden memnun olmamıştır. Ancak Shakespeare'in kralı hoşnut etme çabası olsa bile, iyi bir eser ortaya koyma çabasının böylesine bir Banquo karakteri gerektirdiğini düşünmüş olması da muhtemeldir; zira ortada iyi bir eser yoksa, bu eserde Banquo karakterinin nasıl çizildiğinin de pek bir önemi olmayacaktır (Nagarajan 372).

4. Sonuç

Shakespeare'in Macbeth adlı eserindeki Banquo karakteri iki farklı şekilde okunabilir; her bir okuma karşımıza farklı, üstelik birbirine tamamen zıt Banquo karakterleri çıkarır.

Birinci okumada karşımıza, cadıların varlığına ve kehanetlerine inanan, ancak bu kehanetlerin baştan çıkarılıcılığına kapılmayan, cadıların kehanetinin etkisiyle İskoçya tahtını gasp eden Macbeth'e hain planında yardımcı olmayan ve meşru Kral Duncan'a sadakat gösteren bir Banquo karakteri çıkmaktadır. Bu okuma Shakespeare'in eserinde Banquo'yu, "ahlaki bütünlüğünü" yitirmiş Kral Macbeth karakterinin aksine, "ahlaki bir norm," "etik bir figür" olarak sunduğu yönündeki görüşleri destekleyen bir okumadır.

İkinci okuma ise cadıların varlığı ve kehanetleri konusunda şüpheli, Macbeth'e hain planında yardım etmese de ona engel olmayan "sessiz bir suç ortağı", Macbeth tahtı gasp ettiğinde tepki göstermeyen ve hatta tahtı gasp etmiş birine sadakat gösteren Banquo karakteri sunmaktadır.

Kral VI./I. James'in Banquo karakterini nasıl okuduğunu bilemeyiz; ancak birinci okumadaki Banquo karakteri VI./I. James'i ne ölçüde hoşnut edecek nitelikte ise, ikinci okumadaki Banquo karakteri VI./I. James'i o ölçüde rahatsız edecek niteliktedir.

Banquo karakterini VI./I. James'in ne şekilde okuduğu ya da bu karakterin ne şekilde okunması gerektiği önemli midir?

Bu sorunun yanıtı iki açıdan "evet" olacaktır.

Birincisi VI./I. James'in mensubu olduğu Stuart hanedanlığının Banquo'nun soyundan geldiğine inanılmaktadır; yani Banquo VI./I. James'in atasıdır. VI./I. James için, özellikle de bir kral için soyun meşrulaştırıcı unsur olduğu dikkate alınır, atasının nasıl tasvir edilmiş olduğu önemli olmalıdır.

İkincisi Shakespeare'in Macbeth'i VI./I. James'e ithaf ettiği yönündeki argüman, eserin zamanlamasına, cadılık olgusunun eserde ele alınma şekline ve Banquo karakterine dayanmaktadır. Birinci okumanın sunduğu Banquo karakteri eseri VI./I. James'e ithafa dönüştürecek bir unsur olmasına rağmen, ikinci okumanın sunduğu Banquo karakteri Macbeth'in krala ithaf olduğu yönündeki argümanı zayıflatır niteliktedir.

Kaynakça

Barron, D.B. "The Babe Milks: An Organic Study of Macbeth." *American Imago* 17.2 (1960):133-161.

Berger, Jr., Harry. "The Early Scenes of Macbeth: Preface to a New Interpretation." *ELH* 47.1(1980): 1-31.

Byles, J. M. "Macbeth: Imagery of Destruction." *American Imago* 39.2 (1982): 149-164.

Cartelli, T. "Banquo's Ghost: The Shared Vision." *Theatre Journal* 35.3 (1983):389-405.

Fendt, G. "Macbeth's Banquo: "Faux Ami" As Christian Friend." *Literature and Theology* 23.4(2009): 388-400.

- Firkins, O.W. "The Character of Macbeth." *The Sewanee Review* 18.4(1910):414-430.
- Henneberger, O. "Banquo, Loyal Subject." *College English* 8.1(1946):18-22.
- Lyle E.B. "The 'Twofold Balls and Treble Scepters' in Macbeth." *Shakespeare Quarterly* 28.4(1977): 516-519.
- Nagarajan, S. "A Note on Banquo." *Shakespeare Quarterly* 7.4 (1956):371-376.
- Parsons, A.E. "The Trojan Legend in England:Some Instance of Its Application to the Politics of the Times." *The Modern Language Review* 24.4(1929): 394-408.
- Reid, B. L. "Macbeth and the Play of Absolutes." *The Sewanee Review* 73.1(1965):19-46.
- Ribner, I. "Macbeth:The Pattern of Idea and Action." *Shakespeare Quarterly* 10.2 (1959):147-159.
- Richard, J. M. "The English Accession of James VI: 'National' Identity, Gender and the Personal Monarchy of England." *The English Historical Review* 117.472(2002): 513-535.
- Shakespeare, W. *Macbeth*. Great Britain:Wordsworth Classics, (2005).
- Shakespeare, W. *Macbeth*. İstanbul: Remzi Kitapevi, (2019).
- Whitaker, V.K. "In Search of Shakespeare's Journal." *Studies in English Literature* 5.2 (1965): 303-315.
- Willams, G. W. "Macbeth: King James's Play." *South Atlantic Review* 47.2 (1982):12-21.
- Wormald, J. "James VI and I: Two Kings Or One?" *History* 68.223 (1983):187-209.
- Wortham, C. "Shakespeare, James I and the Matter of Britain." *English:Journal of the English Association* 45.182 (1996): 97-122.